

Az egyház dicsősége és gyalázata.*

»Az igazság felmagasztalja a nemzetet; a bűn pedig gyalázatára van a népeknek« — szól a béldabeszéd (Péld. 14,34). Bizonyára tapasztalatból született, bölcsesség ez Izráel ajakán. Isten választott népének dicsősége nem egyéb, mint az igazság (cödáká) vagyis az egy igaz Istennek félelme, az ő kijelentkezett törvényének tisztelete és megtartása. A gyalázat pedig az ő szemében nem más, mint a bálványimádás és az Isten parancsolatainak áthágása, röviden a bűn. Végtelen egyszerű szemlélete ez a dolgoknak.

Ha az Újszövetség népére, a keresztyén anyaszentegyházra alkalmazzuk (és nem minden jog nélkül), akkor ilyesféle feleletet kapunk problémánkra: az egyház dicsősége az az igazság (dikaiosyné), melyet a Krisztusban bir, »ki lőn nekünk igazságul« (I. Kor. 1,30.); gyalázata pedig a keresztyénségnek minden vétke, bűne, amellyel az ő Urát, Krisztusát megcsúfolja, igazságát elékteleníti. Így is mondhatnánk: *Az egyház dicsősége az, aminek Isten szánka és megtette a világban, az a fényes kincs, amit Istentől kapott ajándokul; gyalázata pedig az, amivé az ember teszi, meghomályosítva, sőt beszennyezve Istentől kapott kincsét szentségtelen kezeivel.*

Végtelen egyszerű szemlélete volna ez a dolgoknak. Az idealista-humanista gondolkodás is megelégedhetnék vele: megfestenék az egyház eszményi képét, ez lenne a dicsősége, azután számba vennék az egyház történetileg megvalósult alakzatait és itt ráakadnánk szegényfolyaira is.

Így volna, ha az Újszövetség tengelyében nem állana ott a kereszt. A Krisztus keresztje azonban óvátte az ótestamentumi bölcseséget, komplikálta a dicsőség és gyalázat egyszerű szemléletét, újfajta teológiát hozott, az egyház fogalmára s valóságos állapotának megítélésére nézve merőben új mértéket szabott. Mert a Krisztus keresztjében összenőtt a dicsőség a gyalázattal. A golgothai kereszt is a gyalázat fája, mint minden bitó; de ez alatt a gyalázat, átok, sőt kárhozat alatt elrejtetett az Istennek teljes dicsősége.

Ezt a keresztyénségen kívülálló nem érti meg. Az az elismerés, vagy az a kritika, mely az egyházat kívülről szokta érni, sohasem eléggé tárgyilagos. Sokszor dicsérik az egyházat olyasmért, ami nem tulajdonképpeni dicsősége. És gyakran kárhoztatják olyasmért, ami nem tulajdonképpeni gyalázata. Tárgyilagosan az egyházat csak az egyházban élő, csak a Krisztus keresztjét szüntelen szemlélő és benne hívő lélek ítélheti meg. Nemcsak azért, mert a gyalázat mélységeit és a dicsőség magasságait belülről igazabban szemlélheti, de főképpen azért, mert egyedül csak a keresztyén szív tudja vallani, hogy *az egyház dicsősége éppen a gyalázatában van.* Péter és apostoltársai örömmel menének el a tanács elől, hogy

* Elhangzott Sopronban a magyar ökuménikus bizottság tanulmányi konferenciáján, 1917 május 12-én.

méltókká tétettek arra, hogy az ő nevéért gyalázattal illetessenek» (Csel. 5,41.). Így csak a keresztyén ember tud gondolkodni. Ez a keresztyén gondolkodás tükröződik a Zsidókhöz írott levélben is, midőn a szentírő visszavetíti a kereszt fényes árnyékát Mózesre, azt állítván róla, hogy »Egyiptom kinceinél nagyobb gazdagságnak tartotta Krisztus gyalázatát» (Zsid. 11,26.).

Az elmondottakból világos, hogy mikor vallomást akarunk tenni egyházunk dicsőségéről és gyalázatáról mostani állapotunkban, akkor ezt azzal a belső szemlélettel és a *kereszt teológiájánál* a mértékével kell tennünk. Nem bújunk ugyan ki a világ kritikája és fenyegetése elől, sőt olyan szeplőket is szégyen számba veszünk, melyeket a világ föl sem fedez rajtunk. De viszont azt sem tehetjük, hogy a világ szabja meg nekünk, mi a dicsőségünk, és mi a gyalázatunk, mit cselekedhetünk emelt fővel és mi miatt tartunk bűnbánatot. Mert tudjuk, hogy *a kereszt gyalázata a mi legnagyobb dicsőségünk.*

Ezekután részletekbe menően kívánom felmutatni néhány ponton az egyház dicsőségét és gyalázatát. Mindig úgy, hogy szemelőtt tartom az egyház bibliai képét, Luthernek és hitvallási iratainknak a tanítását és ebbe helyezem be azokat a mondanivalóinkat, melyek a *mai magyar evangélikus egyház vallomásainak* vehetők. Az egyes pontokba foglaltak valójában nem szétválasztható gondolatkörök, csak a világosság kedvéért bontottam így részekre a tárgyalandókat.

1. Az egyház Krisztus teste.

Ez nemcsak azt jelenti, hogy élő organizmus, amelyben az irányító fő maga a feltámadt Úr, de azt is jelenti, *hogy az egyház sorsa a Krisztus sorsa.* Nem akárkinek a teste, hanem a Krisztusnak a teste, azé a Krisztusé, akit az Isten a mélységbe taszított és a halálból emelt fel. Krisztusban az Isten jött el és cselekedett hatalmasan; de az ő istenségét, hatalmát és dicsőségét elrejtette egyben. Eppen avégett rejtette el, hogy ebben a valóságos életben vihesse végbe az ő művét. Ugyanígy az *egyház is elrejtett*, bele van rejtve az élet valóságába; isteni méltósága bele van burkolva a földi alacsonyosság pólyájába. »Abscondita est ecclesia, latent sancti« vallja Luther. Az Apologia pedig arról szól, hogy a Krisztus országa *tectum cruce* vagyis a kereszt leple alatt áll előttünk. Szó szerint is témánkba vág a következő Luther-mondás: »A Krisztus országának dicsősége és hatalma olyannyira el van rejtve, hogy hacsak az ige prédikálása által a hallóérzékünknek meg nem bizonyítaná magát, egyáltalában meg nem ismerhetnénk, mert éppen mind ennek az elrejtése szökik a szemünkbe: gyalázata, gyengesége, alacsonyága.« (W. A. 4. 450, 39.). Ezt érti Luther az egyház *láthatatlanságán* is: »Az egyház Krisztus műve és teremtése. Nem jelenik meg úgy, mintha külsőleg megtapasztalható volna, hanem egész építménye belső az Isten előtt, ezért láthatatlan, invisibilis« (W. A. 4, 81, 12.) Minderre szerinte azért van szükség, mert ez a láthatatlan egyház a Jézus Krisztus országa és az ő teste.

A középkori egyház nem a theologia crucis, hanem a theologia gloriae alapján tanított mind a Krisztusról, mind az egyházzal. Isten láthatatlan dicsőségét kereste Krisztuson is és az egyházon is. Így lett a római katolicizmusban az egyház azonossá a Krisztus országával. Ez ellen tiltakozott Luther, midőn rámutatott az egyház láthatatlanságára, elrejtett voltára.

Viszont nem is szakította szét a kettőt olyannyira, hogy két egyházzá tette volna: látható és láthatatlan egyházzá. Igenis az empirikus egyház valósággal bírja az isteni örökkévaló javakat az ige és a szentségek által és a keresztyének nagy közösségében valóban ott található az igazi egyház. *A valóságos, látható egyházban ott van a szentek közössége.* Az Ágostai Hitvallás VII.—VIII. cikkelye ugyanezt fejezi ki, midőn hangsúlyozza, hogy jóllehet az egyházban sok képmutató és gonosz is elegyedik az igazán hívők közé, az egyház mégis valójában a szentek gyülekezete. Biztosítja ezt az evangélium hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása. Ezek akkor is hatásosak, ha gonoszok hirdetik és szolgáltatják ki

Közvetlen dicsősége tehát nincs az egyháznak, eltakarja ezt a valóságos gyülekezetnek gyalázata, gyengesége, alacsonyága.

A mai magyar evangélikus egyház, ha nem is mindenestől, de jó részében újra világosabban látja ezt, mint látta egy generációval ezelőtt. S ebben nemcsak az a theológiai felelőtlenség játszott közre, mely főleg a fiatalabb lelkészemzedéket a harmincas évektől magával ragadta, de nagyon jelentős volt *a háborús éveknek ítéléte is.* Ma már látjuk, hogy nem mindenben volt helyes egyházunknak az az igyekezete, hogy az országban legalább számarányunknak megfelelően biztosítsa a közéleti tekintélyét, mert ez a dicsősége mulandó volt. Talán érthető abból, hogy szórványegyház lévén, ösztönösen védekezett, ahogy tudott, a további lemorzsolódás ellen, de sok erőt vesztettünk el a külső elismertetés kivívására, a belső egyházi munka rovására. Dicsekedtünk továbbá kulturális eredményekkel, az »intelligencia egyházának« nevezük magunkat (és a statisztika tükrében joggal!), de a nagyszerű iskoláinkból kikerült középosztályunk nem volt hűségesebb öre egyházunknak és nem volt bátrabb tanúságtevője az evangéliumnak, mint az egyszerűbb néprétegeink, sőt sok tekintetben fájdalmasabb csalódást okozott amazeknál, így pirul most orcánk attól, amivel dicsekedtünk.

Viszont felfedeztük koldusruhánk alatt a kincseinket. Sanyarú, hogy olyan kevesen vagyunk és sok mindenben nem tudjuk felvenni más keresztyén felekezetekkel a versenyt, de mennyi áldás van abban, hogy ez a szétszórt kicsiny sereg meglehetősen egységes, talán a legegységesebb a keresztyén és világ, állam és egyház problémáiban. A *kisebbségi sorsnak* előnyeit is kezdjük kihasználni: a kis gyülekezetek lelki megmozdítása, a szórványok közegyházi segítése, a szomszéd-gyülekezetek híveinek, főleg ifjúságának egybe-seregeltetése és más jelek is erről beszélnek. Gyengeségünk tudata erősíti a külföldi evangélikussággal való kapcsolataink ápolását is. Az ökuménikus munka iránt való érdeklődés egyházunkban ugrásszerűen nőtt meg az utóbbi években. És legfőképp azt a látásunkat sorozzuk még ide, hogy sokak számára, akik eddig is egy-

házasak voltak, de az egyházban nem egyedül csak Krisztust kereszték, most maga Krisztus a legfőbb kincs s ezt éppen azóta tapasztalták meg, mióta az egyház nyomorúsága nyilvánvalóvá lett. Az egyház a Krisztus teste, tehát a kereszt jelét viseli magán.

2. Az egyház az ige műhelye.

Már fentebb említettük, hogy az empirikus egyházban az igazi egyházat az ige és a szentségek szolgálata biztosítja. Az empirikus egyház nemcsak kerete tehát az igazi egyháznak, de valóságosan is össze van növe vele, mert hisz az igehirdetést és a szentségek kiszolgáltatását végzi. Márpedig az ige teremti és éltezi az egyházat a Szentlélek erejével. Ugyanigy a szentség is, mint látható ige építi az egyházat. *Nincs az egyháznak nagyobb dicsősége mint az, hogy az Isten igéje működik benne.*

Mi Luther nyomán külön is hangsúlyozni szeretjük, hogy a keresztyén egyházra az *evangélium* hirdetése bízott. Mint a Nap teszi a nappalt nappallá, úgy az evangélium, a bűnbocsánat jóhíre teszi a szentírást és a prédikációt Isten igéjévé, az üdvösség munkálójává. S Pál apostolla j valljuk, hogyha már a betű vagyis a törvény és a kárhoztatás szolgálata dicsőséges volt, mennyivel inkább dicsőséges a Léleknek, az Újszövetségnek, az igazságnak a szolgálata! (II. Kor. 3.)

Ebből következik, hogy mi az Ágostai Hitvallás V. cikkelyével felettébb nagy méltóságot tulajdonítunk az *egyházi hivatalnak*, mint amelyet »Isten rendelt az evangélium hirdetésére és a szentségek kiszolgáltatására«. Azzal az igénnyel lépünk fel, hogy Isten beszédszója meg ajkunkon. Ebben is Pál apostolt követjük, aki így ír Thessalonikába: »Hálát adunk az Istennek szüntelenül, hogy ti befogadván az Istennek általunk hirdetett beszédét, nem úgy fogadtátok, mint emberek beszédét, hanem mint Isten beszédét (amint hogy valósággal az is), amely munkálkodik is tibennetek, akik hisztek«. (I. Thess. 2,13.) Ez megegyezik a régi reformátori tétellel is: praedicatio verbi Dei est verbum Dei.

Ennek bizonyosságából pedig következik, hogy az egyházi szolgálatban helye van a *nyílt bátorságnak*. Ez az a bizonyos »parrézia«, melyről az Cselékedetek könyve (4,29; 31.), valamint Pál apostol is ismételten szól (II. Kor. 3,12. kk.; Eféz: 3,12): Az Isten igéje nincs bilincsbe verve, szabadon, nyíltan kell szólni az egyházban. Ez is az egyház dicsőségéhez tartozik.

Jaj, de mindez a dicsőség milyen elrejtett, mily sok gyengeség leple, gyalázat takarója földi; Isten örökkévaló akaratából is, meg a mi bűneink miatt is. Jól kell tudnunk különböztetnünk gyalázat meg gyalázat között. *Van az igével kapcsolatban gyalázata az egyháznak, amit örömmel kell hordoznia mint dicsőségét, de van ami miatt bűnbánatot kell tartania.*

A mai magyar evangélikus egyház osztozik a mai világ keresztyéniségének abban az általános nyomorúságában, hogy az ige hirdetését az emberek nem veszik Isten szavának; a szöszék már csak egyike azoknak a katedráknak, melyek nagy számmal felállítottak

a világban is; az egyházi hivatal viselőjét egy beszélő embernek vélik a sok beszélő szónok közt s nem is éppen a legfontosabbak közül valónak; a keresztyén hívek beletörődnek abba, hogy csak hal- kan és szűk körben szabad a hit igazságait hirdetni. Világszerte mutatkozik ez századunkban. De nekünk magyar evangélikusoknak mintha fokozott mértékben kellene efelett bünbánatot tartanunk, mert sokszor hallgattunk és hallgatunk ma is gyáván, nem merjük az ige igazságait hirdetni a világi hatalmasságokkal való összetűzésnek félelmében. Holott az igéért való fogságunk az egyház dicsősége volna.

Azt viszont meg kell állapítani, hogy egyházunk igehirdetése az utolsó két évtizedben határozottan meglevenedett, biblikussá vált és az evangélizációkban közelebb jutott az emberek szívéhez is. *A theologikai újraeszmélődés sehohsem érezte hatását annyira, mint éppen az igehirdetésben.* Jellemző, hogy a keresztség és az Úrvacsora szentségével való foglalkozás teológiában, szószéken, vallásitanításban, konfirmációi oktatásban egyaránt nagy mértékben gyarapodott. Ez is mutatja, hogy kezdjük újra megérteni mind teljesebben: az egyház az ige műhelye.

3. Az egyház a hívők gyülekezete.

Ezen a ponton is folytathatjuk az egyház rejtett dicsőségéről szóló gondolatsort. Éppen mert elrejtett az egyház, lappanganak a szentek», azért csak a hit ragadhatja meg. A hit az a »magas művészet», mondja Luther, amellyel megfoghatjuk a magát nekünk rejtve kinyilatkoztató Istent. *Egyedül a hit az, amely a dicsőséget meglátja a kereszten.* Luther egyenest kimondja: »Amit hiszünk, annak rejtettnek kell lenni. Leginkább pedig akkor rejtett valami, ha szembenáll szemünkkel, értelmünkkel, tapasztalatunkkal. Amikor Isten meglevenit, úgy cselekszi ezt, hogy közben megöl. Ha megígazít, úgy, hogy közben bűnössé tesz. Ha égbe emel, úgy, hogy pokolba visz. Így rejti el az Isten örök írgalmát haragja mögé, igazságát igazságtalanság mögé. S ez a hit legmagasabb foka: hinni, hogy jószágos az az Isten, aki keveseket ment meg és sokakat elkárhoztat. Ha fel tudnám fogni értelmemmel, hogy ez az Isten hogyan irgalmas és igazságos, akkor nem volna szükség a a hitre. De mivel értelmemmel fel nem foghatom, így ajkalmam van gyakorolni a hitet» (De servo arbitrio).

Az egyház a hívők gyülekezete. Azoké, akik hitükkel megragadják az emberi ajkáról hangzó igében az Isten beszédét és akik a szentségeket szerző igék ígéreteiben hívva elnyerik a keresztség és az Úrvacsora isteni ajándékait, jóllehet földi elemekben kapják azokat. Az egyház a Krisztus keresztyén csüngők gyülekezete.

Ha ebből a szempontból tartunk számadást mai egyházi életünkben, meg kell vallanunk — a hitbeli megújulás kicsiny tüzeit nem tagadva —: *örüsi, hitl'en, legalább is közönyös tömegekt* jege borítja a gyülekezeteket. A hitnek a fogalma sokaknál vagy intellektuális elhívéssé torzult vagy pedig még ennél is sekélyesebb általános vallásossággal azonos. Ezért hiányoznak életükben a hitnek

a centrális kérdései: miképp üdvözülök, hogyan nyerek bűnbocsánatot. Licsoda nekem a Krisztus, hol találom meg az Isten ígését, hogyan diadalmaskodom a test, a világ és az ördög kísértései között? Egyházunk módfelett szaporította az igehirdetésnek és a gyülekezeti összejöveteleknek az alkalmait, de eddig ennek csekély gyümölcse látszik a hit dolgában. Könyörögnünk kell a Szentlélekért, hogy szaporítsa a hívőket is a gyülekezetben.

4. Az egyház szeretetközösség.

Nem elég a kereszt kinyilatkoztatásában hinni, a keresztet élni is kell. *Amor crucis*-nak nevezi ezt Luther. És megrázó szavakat ejt róla. Egy 1523-ból való prédikációjában azt mondja: Isten nem akarja, hogy mi őt az ő isteni felségében, majestásában szeressük, hanem az ő teremtményeiben. Isten így szól az emberhez: »Ember, én hozzád magasán vagyok, engem föl nem érhetsz, ezért én előtted a felebarátodban mutakozom meg, azt szeresd és akkor engemet szeretsz.« De ez a felebarát szinte elsősorban a Krisztus, a megfeszített, az elhagyott. Azután minden bűnös és megvetett. Ezekkel kell *communio*-t vállalni a keresztyén embernek. Ennek három fokát különbözteti meg: ajándékozhatunk földi javakat testvéreinknek; azután lelki vigasztalást nyújthatunk nekik; de a legmagasabb fok, ha a bűneit hordozzuk. Ezt is úgy érti, hogy egyik embernek a másik papjává, sőt Krisztusává kell lenni. Kiki fődje el az ő tisztaságával felebarátjának gyalázatát, a szűz leány tegye az ő koszorúját a cédára, a kegyes asszony az ő fátyolát a házasságtörőre.

Ime, megint az *egyház dicsősége a gyalázat hordozásában van*. A bűnösökkel, megvetettekkel való közösség megtagadása pedig, akármilyen erkölcsi megfontolások alapján történik is, szégyene a gyülekezetnek. Kiváltképpen szégyene, ha a szenvedéstől való félelemből éli a maga tiszta, emelkedett polgári tisztesség köntösébe öltözött, de a valóságban önző, csupán a jót élvező és a mások terhének hordozásától irtózó életét.

Mit mondjunk e tekintetben egyházunkról a mai időben? Azt, hogy e tekintetben még nagyobb sivárság vesz körül, mint a hit dolgában. Nem, mint ha nem volna segítő szeretet. Ahhoz képesi, amilyen szegények vagyunk, szépen vannak szeretetintézményeink, de a felebaráti szeretetnek azt a fajtáját, amely *amor crucis* néven nevezhető, alig ismerjük. *Az emberek maguk küszködnek bűneikkel*, a gyülekezetekben is, a kisebb-nagyobb lelki közösségekben is. Szégyenünk, hogy az egyházi munkák közt éppen *a pasztoráció a legelhanyagoltabb* és hogy a hívek legkevésbé igénylik is, sőt el is zárkoznak előle.

5. Az egyház a misszió népe.

Már a szeretet közösségéről szóló rész bizonyíthatia, de még inkább bizonyítania kell ennek a misszióról szólónak, hogy *az egyház látható megvalósulásra vár*. A látható és láthatatlan egyháznak szétválasztása azért is veszedelmes, mert így az egyház a felelősség elől a láthatatlanságba menekül. Nem! A szentek és igazán

hívők közössége éppen a látható egyházban valósul meg. Pál apostol a korinthusi és a többi gyülekezetre egyaránt merete mondani: »ekklésia« vagyis az elhívottak, a világból kihívottak serege. Az első keresztyének számára ez nagy élmény, nagy esemény volt. Új közösségbe kerültek, hol megmentésük felől bizonyosak voltak. Luther ahhoz a vendégfogadóházhoz hasonlítja az egyházat, ahová az irgalmas samaritanus az útról főlshedett félholtat bevitte: meg volt mentve. Krisztus is így visz be a világ országútjáról az egyházba, ahol meg vagyunk mentve, ha még a gyógyulásunkhoz gondos ápolásra van is szükségünk.

De vajjon, elképzelhető-e, hogy az a megmentett és felgyógyult beteg visszatérve az országútra, hasonló sorsra jutott félholtak mellett részvét nélkül elmenjen? Ilyen a misszió nélküli keresztyén lélek. Maga meg van mentve, de érzéketlenül megy el a kárhozatba rohanó embertársai mellett. Luther azonban arra int: a mennyországba nem lehet egyedül bejutni, csak ha magammal viszem azokat, akiket az Isten reám bízott.

A keresztyénség nem a lélek magánügye. *Mi a világba küldöttünk.* Ha Isten minket kihívott a világból az ő egyházába, akkor értsük meg, hogy ő szüntelenül hív ki embereket, mégpedig általunk, a mi missziói munkánk igénybevételével. Az egyházban való lét nem pihenő, hanem mozgásban lévő élet.

A világ ma nagyon szeretné, ha az egyház bezárkóznék remete-magányába és lemondana hódításairól. Sajnos, bűnbánattal meg kell vallanunk, hogy egyházunk sok tekintetben a pusztá védekezés helytelen politikáját folytatta az elmúlt években és ma sem mer nekilendülni a mozdulatlan tömegek térítésére. A világ dicsérheti ezt az önfegyelmet, és okos tartózkodást, de az egyház Ura előtt szégyenkezniük kell miatta. Ugyanakkor az evangélizáció, a népmisszió harcokat idézhet fel egyházban és egyházon kívül, de ennek a kellemetlenségeit örömmel kell hordoznunk, mint a hódító kereszt dicsőségét.

Még megemlítem, hogy magyar evangélikus egyházunknak különösen nagy mulasztásai vannak a *külmisszió* terén.

Befejezem. Az egyház dicsősége és gyalázata ott nőtt össze a kereszten. Ha egyházunk a kereszt egyháza, akkor úgy vállalja a Krisztus gyalázat-fáját, mint az ő egyetlen dicsőségét!

Scholz László.

A nagy törés.

Az 1617-ik évi 18. és 19-ik törvények háromszázados fordulóján.

Ebben a rövidre fogott tanulmányban az évszázados fordulóval kapcsolatban rá szeretnék mutatni arra a tényre, hogy Kassa evangélikus város volt másfél évszázadon keresztül. Tekintve, hogy a bot hosszút két vége mutatja, én itt a másfél évszázadnak első köz-